

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ФИЛОЛОГ

ЧАСОПИС ЗА ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ

PHILOLOGIST

JOURNAL OF LANGUAGE, LITERARY AND CULTURAL STUDIES

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

VII/2013

ОБЈЕКАТ – У РАСКОРАКУ ИЗМЕЂУ ОБЛИГАТОРНОСТИ И ФАКУЛТАТИВНОСТИ*

Апстракт: *Полазећи од теорије валентности и у њој устаљених критеријума и синтаксичких оперативних тестова класификације и дефиниције допуна и додатака, у овој раду дате теоријско-методолошке поставке примењујемо и проверавамо на категорији објекта, како директном тако и индиректном, с једним основним циљем – да укажемо на недостатке и проблеме у критеријалној заснованости, те доследности и општој применљивости категорија облигаторности (или обавезности), факултативности и испуствивости у поступку синтаксичке анализе и диференцијације реченичних и синтагматских конституената.*

Кључне речи: *српски језик, теорија валентности, допуне, додаци, објекат, облигаторност, факултативност, испуствивост.*

1. Увод

Објекат као једна од централних граматичких функција, с једне стране, и један од кључних реченичних чланова, разуме се у моделу с прелазним глаголом, с друге, представља једну од доминантних и готово незаобилазних тема не само у србистици већ уопште у синтакси. Ова се тенденција посебно уочава у националним словенским лингвистикама усмереним на изучавање матичних језика, где је и даље један од великих изазова за истраживаче попис свих формалнограматичких и структурних образаца у којима се може појавити објекат. С друге стране, још извесне недоумице ствара семантички оријентисан приступ у анализи реченичних чланова, којим се на неки

начин оспоравају укорењени ставови о тесној вези између облика, функције и значења реченичних чланова, те који, насупрот претходноме, показује да неретко имамо оштру диспропорцију између граматичког и логичко-семантичког плана реченице (Helbig 1992; Алановић 2012). Стога се чини више него оправданим пред рад овога обима и типа не постављати задатке који захтевају обраду великог корпуса и осврт на читаву плејаду радова и студија посвећених, делом или у целости, проблематици објекта.

Имајући у виду специфичности одабране теме, у овој раду се оријентишемо на феномен који представља само један од битних и диференцијалних критеријума дефинисања и класификације објеката, при чему се у првом плану руководимо његовим валентним статусом и из њега проистеклим одликама.

* Овај рад је настао у оквиру пројекта бр. 178004, под називом *Стандардни српски језик – синтаксичка, семантичка и прагматичка истраживања*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Иако се за теорију валентности може рећи да је у неку руку 'изгубила битку' с генеративном граматиком, не у погледу значаја и домета њених резултата, већ пре у погледу шире промоције њених теоријско-методолошких модела описа и класификације језичких датости, у овоме раду се ослањамо управо на неке од кључних тековина теорије валентности, и то феномене облигаторности и факултативности, кључне критеријуме у класификацији реченичних чланова (или комплемената) на допуне и додатке (Welke 1988: 25; Helbig 1992: 106–107; Ågel 2000: 172).

Може се, међутим, на самоме почетку учинити да се под појмовима облигаторности и факултативности подразумева исти језички феномен, сводив на испуствост одређеног реченичног члана. Оваква дилема је тим пре оправданија што се, заправо, и облигаторност и факултативност проверавају и доказују управо преко теста испуствости или елиминације (Helbig, Buscha 1996: 249). Питање је, међутим, да ли се могу сасвим изједначити обележја и оперативни тестови помоћу којих се та обележја проверавају. Наиме, опажајима просечног посматрача изгледа сасвим утемељено да се облигаторност одређује и проверава посредством степена испуствости, док се, с друге стране, факултативност управо одређује као прототипична или апсолутна испуствост. Ипак, неопходно је утврдити да ли се у основи обележја испуствости или испуствости одређеног реченичног члана, у овом случају објекта, појављују исти валентни механизми или не. Задатак овога рада јесте, дакле, да се утврди у каквом су односу облигаторност, факултативност и испуствост, што имамо намеру да утврдимо на неким типичним примерима функционисања и дистрибуције објеката у српском језику.

2. Облигаторност и факултативност објеката

Једно од кључних места у номенклатури обележја објекатских допуна јесте њихова супкласна специфичност (Engel 2010: 130), затим (не)испуствост, проверена на основу теста елиминације, на основу које се оне надаље и класификују на директне и индиректне објекте, при чему за оне прве начелно важи да су обавезни и неиспустиви реченични чланови, а за оне друге да су испустиви и факултативни реченични чланови (Welke 1988: 23).

2.1. Следећи овај принцип, јасно је да је слободни акузативни објекат уз прелазан глагол обавезна и неиспустива допуна, нпр. *Ана пије сок*, док је дативни објекат, нпр. уз глаголе говорења, факултативна и испустива допуна, нпр. *Ана је [пријатељима] саопштила новост*. Ако бисмо пак истом тесту, тесту испуствости или елиминације, подвргнули и директни акузативни објекат у последња два примера, можемо приметити да се они у том погледу не понашају једнако, те да је прва реченица без акузативног објекта и даље потпуно саопштење, нпр. *Ана пије*, док она друга то није, нпр. **Ана је саопштила*. Заправо, последња реченица се може прихватити као потпуно саопштење само ако представља реплику на евентуално питање *Ко је то саопштио?*, при чему је оно усмерено на информацију о идентитету субјекта, који је у одговору рематизован, нпр. – *Ана је саопштила*, те представља обавештајни предикат (Silić, Pranjković 2007: 368). Последњи примери показују да се обележје испуствости не може везати само за морфосинтаксички лик и статус комплемента већ и за нека глаголска категоријална и значењска обележја.

Наиме, може се рећи да, што је радња коју глагол денотира апстрактнија, то је присуство глаголских допуна обавезније (Стевановић 1979: 77; Helbig

1992: 107). Овом приликом треба рећи да се под апстрактношћу подразумева изостанак конкретизације акционалног типа радње, што подразумева да се глаголом углавном само означава тип релације између субјекта и објекта радње. Узмемо ли нпр. општекаузативне глаголе типа *натерати*, *приморати*, *присилити* и сл. за пример, сасвим је очито да се датим глаголима не конкретизује ни радња узрочне ни радња последичне ситуације, већ се њима само обезбеђује успостављање каузативног оквира међу датим радњама и њиховим носиоцима (Алановић 2011: 60). То свакако не значи да таква радња не постоји, већ само да је глагол својим значењем не именује, односно не конкретизује. С друге стране, поменути глаголи се у реченици реализују с две обавезне објекатске допуне, од којих једна именује сам објекат каузације, а друга ефекат каузације (*Она нас је натерала на промену става* [→ *Она чини нешто тако да ми мењамо став*]). Док је објекат каузације углавном лице или какав колектив као носилац последичне радње, дотле се другом објекатском допуном управо именује дата радња настала као ефекат каузације. Стога, будући да у основи реченичног модела с општекаузативним глаголима лежи двопрпозициона или базична двореченична конфигурација, сасвим је јасно зашто се ниједна од две објекатске допуне не може изоставити или испустити. Како је већ речено, слободним акузативом се именује носилац последичне радње коме на пропозиционом нивоу одговара субјекат последичне реченице, док се предлошким акузативом именује сама последична радња којој одговара предикат дате последичне реченице (*Она чини нешто тако да смо променили став*). Будући да ова два објекта стоје у корелацији с двома централним пропозиционим функцијама, логичким субјектом и логичким предикатом,

ова особеност онемогућује њихово изостављање из реченичног оквира.

Последњи пример нам илуструје да се испутивост објекатских допуна не може довести у директну везу с њиховим формалнограматичким ликом, већ с глаголским значењем. Иако су каузативни глаголи донекле специфични јер денотирају две ситуације с два различита агенса, и други глаголи који не захтевају нужно укључивање два лица, типа *искористити*, *применити*, *употребити* и сл., захтевају реализацију објекта јер ни сами не предвиђају конкретну делатност агенса, већ пре тип односа с објектом (*Искористили смо све прилике*; *Применили су све могуће мере*; *Употребили смо сва расположива средства*).

2.2. На сличан се начин могу посматрати и оне индиректне објекатске допуне, углавном дативне, за које се начелно тврди да су испутивне.

Ако узмемо глаголе говорења или давања, њима се ситуација представља као трансфер предметног објекта или каквог вербалног садржаја, тј. информације, што подразумева укљученост барем три учесника у ситуацију. Док је субјектом именован агенс радње, тј. давалац каквог предметног објекта или извор вербалног садржаја, дотле се преосталим двома допунама идентификују друга два објекатски укључена учесника, објекат трансфера и прималац датог објекта трансфера. Ипак, ови се глаголи не појављују само у свом каноничком реченичном моделу с реализоване обе објекатске допуне, нпр. *Она нам говори ружне речи* или *Он им даје новац*, већ и без једног или чак без оба објекта. Може се поставити питање да ли се и под којим условима може говорити о идентичности глаголског значења у свим тим случајевима, али се несумњиво у свим примерима глаголом именује иста радња или се упућује на исту способност. Наиме, у реченицама типа *Она говори*

ружне речи или *Он даје новац* изостаје дативни објекат којим се идентификује прималац предметног објекта или информације, што је и оправдано будући да се и самом именицом на позицији правог објекта не идентификује конкретан појам, већ појам као такав, уопштен и начелан, што омогућује да се сам субјекат квалификује. Штавише, и један и други глагол се могу у одговарајућем контексту појавити без иједног објекта, нпр. *Она говори* или *Он даје*, нпр. у контрастним ситуацијама типа *Он узима али и даје*, што ни на који начин не значи да се њима именује нека друга или другачија радња, већ само то да радња представља својство самога субјекта (Рганјковић 2007: 134), при чему то својство ни на који начин није ограничено нити одређено одређеним типом објекта. Може се поставити питање да ли у последњим примерима можемо уопште и говорити о укључености објекта или објеката у радњу. Одговор може и мора бити само потврдан. Наиме, питање је да ли је могуће уопште покренути или реализовати дате радње без укључености објеката у њих. Дакле, да ли је могуће говорити а да при томе не постоји вербални садржај који се производи и формулише, односно да ли је могуће нешто дати а да не постоји конкретан предметни објекат чија се припадност мења. С друге стране, да ли се неки вербални садржај формулише а да није некоме намењен, односно да ли се може променити припадност неког предметног објекта а да не постоји прималац коме је намењен. На сва поменута питања, или евентуално дилеме, не може а да се не да одричан одговор. Стога се, заправо, испуштањем објеката постиже нешто сасвим друго, а не укидање или неутрализација транзитивности глагола давања и говорења. Њихова транзитивност није упитна, али је упитно да ли је за ситуацију релевантан податак о идентитету објеката или није.

2.3. Из претходнога је сасвим јасно да се уклањањем објеката не мења нужно глаголско значење, односно не мења се тип радње коју глагол именује. Ипак, поједини глаголи се сасвим уобичајено срећу без рекцијских допуна, нпр. у реченицама типа *Он пије* или *Она не говори*, где се о денотираним радњама говори начелно, а не референцијално, при чему се њихов носилац квалификује преко својства које проистиче из вршења или невршења одређене радње. Наиме, иако се у реченици *Он пије* не појављује објекат, његов изостанак не значи да он није укључен у саму радњу. Штавише, сама се радња не може спровести без ангажовања објекта. С друге стране, изостанак објекта уз управни глагол показује да у радњу није или не мора бити укључен одређен, тј. конкретан, референцијални објекат, већ било који појам који испуњава све прототипичне услове да би се појавио у датој улози. Иако се као општи именитељ хиперонимског појма спрам свих могућих појавних облика овог типа објекта може појавити именица *пиће*, она сасвим оправдано изостаје јер упућује на конкретнији појавни тип, нпр. *Он пије* [једно/неко/своје] *пиће*, те у исказима овога типа бива смењена општим именичким или придевским заменицама *све* или *свашта* (*Пије све/свашта*), којима се у исказ уводи иначе пропратна, али и важна компонента квантификације, која се може постићи и прилошким квантификатором, нпр. *Он пије много/неумерено*. Можемо закључити да изостанак објекта упућује на његову неодређеност или општост, с једне стране, те на већу количину од уобичајене која је неопходна да би се задовољиле потребе агенса, с друге.

Ако се пак осврнемо на глаголе говорења, као у одричној реченици *Она не говори*, у саму ситуацију нису укључени објекти – вербални садржај и прималац датог садржаја, што ни на који на-

чин не ограничава ни глаголску транзитивност ни глаголску рекцију. Ако замислимо ситуацију у којој је субјекатски појам деветомесечна беба која ускоро треба да проговори, сасвим је јасно да агенс још не производи никакав разумљив вербални садржај, те у том случају изостаје и фаза пријема и обраде датог садржаја. Ипак, идентичну ситуацију денотира још и реченица *Она још не говори ништа*, где у последњем примеру постоји синтаксички објекат којим се, међутим, негира постојање препознатљивог и прихватљивог комуникативног садржаја. Ако би се пак у реченицу увео и дативни објекат, нпр. *Она нам не говори ништа*, ситуација се битно мења јер имплицира постојање могућег вербалног садржаја, али искључује датог примаоца из комуникационог чина. Вратимо ли се претходноме примеру, *Она не говори*, очито је да је у ситуацију укључен потенцијални прималац поруке, али у њој изостаје сама порука, те се сасвим неоправдано може помислити да је глагол употребљен као непрелазан. Упоредимо ли овај пример с оним у којем је глагол у потврдном облику, нпр. *Она говори*, неспорно је да је у дату ситуацију укључен и неодређени, неконкретизовани прималац поруке као и неодређена, неконкретизована порука. Дакле, да би се исказ формулисао тако да упућује на способност или својство субјекатског појма, незамисливо је да не постоји вербална делатност и из ње проистекао садржај који његов прималац може да разуме и обради.

Врло илустративни примери с глаголима говорења су они типа *РТС јавља да је код Љубовије набујала Дрина*, где редовно изостаје информација о примаоцу поруке, не зато што не постоји него што није реч о конкретној индивидуи, већ о читавом једном колективу. Ипак, не може се за све глаголе говорења рећи да укључују два објекта, а то се посебно односи на оне који укључују и компо-

ненту квалификације комуникативне делатности или њеног објекта, нпр. *Он муца; Он нешто бунца* итд.

2.4. Када је пак реч о глаголским категоријалним обележјима, једно од кључних за елиминацију објекта јесте глаголски вид. На овоме месту свесно искључујемо обележје транзитивности, која се може посматрати као морфосинтаксичка и као семантичка категорија, те полазимо од тога да су глаголи у посматраним примерима увек реализовани као транзитивни. Тако, на пример, глаголи говорења или давања не могу се начелно реализовати као интранзитивни будући да и једна и друга радња подразумевају креативно, односно резултативно деловање.

У србистичкој литератури је већ скренута пажња на обавезност укључивања објекта у реченицу с перфективним глаголима чији имперфективни парњаци допуштају њихову елиминацију (Стевановић 1979: 76). Упоредимо ли реченице типа *Једем* и *Појео сам*, може се приметити да су глаголи *јести* и *појести* прави видски парњаци, што подразумева да денотирају истоветну радњу. Разлика у виду упућује пак на другачији доживљај радње, посебно с обзиром на концепте њенога развоја, резултативности, целовитости и дељивости. Разлика у виду овим глаголима обезбеђује још један ресурс. Имперфективним глаголима се радња представља у својој развојној фази те се њеним вршењем или невршењем омогућује квалификација субјекта када неретко бива уклоњен из реченице неконкретизовани или неодређени објекат, нпр. *Не једе*. Истина, у оваквим реченицама се може реализовати објекат, али је углавном у форми одричне заменице, нпр. *Не једе ништа*, што не мења садржај исказа нити његову прагматичку функцију. С друге стране, реченице типа *Појео сам* не могу се прихватити као потпуна саопштења, изузев у приликама када представљају реплику

на питање, сводиву на потврдни облик *да*. Перфективни глаголи не могу служити у сврхе квалификације субјекта јер денотирају конкретну радњу усмерену на конкретан или истакнути објекат, ма био он идентификован неодређеном заменицом, нпр. *Појео сам нешто*. И када су хабитуално употребљени, перфективни глаголи захтевају објекат, нпр. *Поједем нешто мало и одем на спавање*, што значи да се хабитуалност радње или читаве ситуације не може изједначити са способношћу квалификације субјекта. Наиме, хабитуалност подразумева редовност и обичајност у вршењу или понављању радње, али не и својство које нужно проистиче из везе с неким конкретним објектом. Док хабитуалност укључује какав истакнут, сталан, препознатљив објекат, квалификација га искључује, што отвара пут његовом уклањању из реченице. Ако се пак квалификација тиче својства испољеног на одређеном типу објекта, његово испуштање је тада немогуће, нпр. *Не једем месо*.

2.5. Све наведено у претходним параграфима нам сугерише да испуштивост која проистиче на основу теста елиминације не може бити поуздан тест за утврђивање синтаксичког или валентног статуса неког реченичног члана. Ако би то било тако, онда би се чак и статус објеката могао довести у питање, те би се на неки начин они изједначили с додацима који се примарно дефинишу као факултативни и испуствиви реченични чланови (Welke 1988: 28). Штавише, истоветан проблем би се јавио и при дефинисању субјекта који је у словенским језицима редовно изостављен, осим када је рематизован или посебно истакнут: *Учим* и *Ја учим*. С друге стране, поставља се питање да ли је оправдано и облигаторност и факултативност доводити у непосредну везу са испуштивошћу или се ова два обележја ипак различито морају посматрати чак и у кон-

тексту испуствивости реченичних чланова.

Стога се чини више него неопходним, како сматра В. Агел (Ågel 2000: 240), раздвојити концепте обавезности и факултативности, али не с обзиром на испуштивост реченичних чланова, већ с обзиром на то да ли чине базичну валентност глагола или не, како је дефинише К. Велке (Welke 1988: 58). Наиме, под базичном валентношћу се мисли на основни реченични модел који неки глагол као носилац валентности конституише, што подразумева и имплицитну и експлицитну укљученост одређеног броја учесника у ситуацију, али и морфосинтаксичких форми којима се у исказу они идентификују. Тако, иако је реченица типа *Пушим* сасвим граматична и без објекта, сасвим би погрешно било глагол *пушити* разматрати као интранзитиван, чак и у исказима када је очито да се радња у тренутку саопштавања о њој не спроводи на одређеном објекту, што илуструје следећи пример: *Да ли пушите?* – *Да, пушим*. Квалитативна употреба глагола не поништава глаголску транзитивност, већ је само протеже на сва три временска плана – садашњост, прошлост и будућност, где се укљученост објекта радње не доводи у питање. С друге стране, конкретизација објекта онемогућује његово испуштање у истоветном контексту, иако је у тренутку саопштавања евидентан изостанак и реализације радње и њеног објекта: *Да ли пушите бонд?* – *Не, не пушим бонд*. Дакле, допуне које улазе у састав базичног модела валентности не могу бити факултативне, већ само испустиве. Облигаторност, наиме, стоји у корелацији с логичком повезаношћу међу обавезним елементима пропозиционе структуре реченице, при чему спрам свакога од њих стоји одговарајући језички одраз. Тако се за глагол *јести* може рећи да захтева обавезну укљученост два појма, којима одговарају два

глаголска аргумента, субјекат и акузативни објекат (*Ја једем хлеб*). Уклањање ових допуна стога може бити мотивисано само комуникативним факторима (Стевановић 1973: 77; Helbig 1992: 106–107), нпр. познатошћу и ненаглашеношћу субјекатског појма (*Једем хлеб*) или изостанком конкретизације објекта (*Једем*). Резултат поменуте редукције, дакле, није промена реченичног модела нити промена глаголске валентности, већ одраз одговарајуће комуникативне перспективе исказа. Савсим супротно се за факултативност реченичних чланова може рећи да су управо средство којима се мења, обично проширује, неки реченични модел. На тај начин се може рећи да су факултативни реченични чланови израз валентне екстензије, тј. ширења базичне валентности управног глагола, што није способност сваког глагола (Алановић 2010: 129).

Може се поставити питање које су то факултативне објекатске допуне. Ако за пример узмемо опет глаголе давања и говорења, они омогућују увођење треће, факултативне објекатске допуне у виду конструкције за + акузатив или о + локатив: *дати коме шта за некога; рећи коме шта за некога / о некоме*. Ове факултативне допуне као додатне објекте дати глаголи давања и говорења уводе само у случају да објекат трансфера, предмет или информација, није намењен појму у дативу, или се својим садржајем не односи на њега, већ појму идентификованом предлошким акузативом (Алановић 2010: 131). Штавише, факултативне допуне служе за ширење базичног модела валентности неког глагола, чије је увођење регулисано логичко-семантичким или комуникативним факторима. Практично говорећи, факултативним допунама се граде или изводе нови реченични модели тако што се постојећи базични шире. С друге стране, може се учинити да се поменуте

факултативне објекатске допуне понашају као додаци, што се не може прихватити као објективна чињеница.

Објекти су рекцијске допуне, али оне делују супкатегоризационо, што подразумева да су знатно зависне од концепта лексичке рекције (Eisenberg 1986: 53). Зато су они формално и валентно специфични за одређене лексичко-семантичке класе глагола. То је, дакле, увек маркирани реченични члан – падежним наставком, предлогом или поствербалном позицијом, ово последње у зависности од конкретног језика (Lazard 1994: 85). Додаци нису смисаоно неопходни ни супкласноспецифични и формално предетерминисани реченични чланови, већ су то речи које детерминишу. Додаци располажу већим степеном самосталности, аутономни су реченични чланови чије је присуство факултативно, апсолутно су испуствиви, што условљава њихову мобилност у реченици и способности мултипликације (Lazard 1994: 81). Стога се може закључити да поменути додатни објекти представљају обавезне конституенте проширеног базичног реченичног модела који конституише управни глагол, што одговара и денотираној ситуацији која укључује још једног неопходног учесника како би се радња на предвиђени начин реализовала, нпр. посредника (*Дао ми је књигу за Ану*) или објекат тицања (*Рекао ми је прегршт лажи за њу*).

3. Закључак

На крају је остало још да сумирамо односе међу категоријама облигаторности, факултативности и испуствивости. Све раније поменуто нам сугерише да тест елиминације којим се проверава степен испуствивости неког реченичног члана није довољан ни поуздан показатељ којим би се утврдио његов валентни статус, посебно ако је реч о допунама. Само су додаци апсолутно испуствиви чланови реченице. С друге стране, ни

облигаторност ни факултативност као валентна обележја конституентских јединица се не могу заснивати само на тесту елиминације, јер би се на тај начин један те исти члан могао тумачити и као облигаторан и као факултативан, нпр. граматички субјекат у српском језику (*Рекли су ми да уђем; Они су ми рекли да уђем; Они су ми рекли да ја уђем*). Наиме, више је него јасно да се обележја формалнограматичке предодређености и синтаксичке неопходности појављују као кључна у диференцијацији допуна и додатака. Ипак се начелно може рећи да су допуне облигаторни, док су додаци факултативни конституенти (Helbig, Buscha 1996: 249), при чему се облигаторност односи на обавезну, имплицитну или експлицитну, укљученост у модел остварен под одређеним контекстуалним и лексичко-семантичким условима, а самим тестом елиминације не може се поуздано утврдити да ли неки члан припада базичном моделу валентности или не (нпр. *Он увек говори неке глупости* и *Он јој увек говори неке глупости*). С друге стране, факултативност допуна подразумева да оне нису део базичне валентности управног глагола, што се не може аутоматски одредити или схватити као испуствивост, већ се супротно томе испуствивост, сасвим оправдано, може дефинисати као могућност имплицитне укључености комплемената у неком реченичном моделу, која тако схваћена представља помоћни тест, али не једини и кључни, којим се откривају прагматокомуникативни услови под којима се остварује комуникација, али и логичко-семантичка веза између управног глагола и од њега зависних реченичних чланова. Стога испуствивост као резултат теста елиминације, можемо закључити, у првом реду служи да се утврди степен облигаторности (или обавезности) неког конституента или да се потврди његова факултативност.

Литература

1. Алановић, Миливој (2010), „Основни валентни принципи у структурирању реченице“, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, LIII/1: 125–142.
2. Алановић, Миливој (2011), *Каузативност – манипулативност: од концепта ка форми*, Нови Сад: Филозофски факултет.
3. Алановић, Миливој (2012), „О комплементарности синтаксичких и семантичких јединица реченице“, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, LV/1: 149–175.
4. Ägel, Vilmos (2000), *Valenztheorie*, Tübingen: Gunter Narr Verlag.
5. Welke, Klaus M. (1988), *Einführung in die Valenz- und Kasustheorie*, Leipzig: Bibliographisches Institut.
6. Eisenberg, Peter (1986), *Grundriss der deutschen Grammatik*, Stuttgart: Metzler.
7. Engel, Ulrich (2009), *Syntax der deutschen Gegenwartssprache*, Berlin: ESV.
8. Lazard, Gilbert (1994), *L'Actance*, Paris: PUF.
9. Pranjković, Ivo (2007), „Glagoli govorenja i njihove dopune“, *Зборник Матице српске за славистику*, 71–72: 133–141.
10. Silić, Josip i Ivo Pranjković (2007), *Gramatika hrvatskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga.
11. Стевановић, Михаило (1979), *Савремени српскохрватски језик II*, Београд: Научна књига.
12. Helbig, Gerhard (1992), *Probleme der Valenz- und Kasustheorie*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
13. Helbig, Gerhard und Joachim Buscha (1996). *Leitfaden der deutschen Grammatik*. Leipzig: Langenscheidt.

SYNTACTIC OBJECT – BETWEEN OBLIGACY AND OPTIONALITY

Summary

Starting from the theory of valence and in it established criteria and operational tests of classification and definition of complements, we apply and check these theoretical and methodological assumptions in this paper on the category of syntactic object, direct and indirect, with one main goal - to point out the flaws and problems in such an approach, and the consistency and general applicability of following categories: obligacy and optionality of complements in the process of syntactic analysis and differentiation of basic sentence and syntagmatic constituents.

milivoj.alanovic@sbb.rs